

IV. NOTE BIBLIOGRAFICE

GABRIEL TALMAȚCHI, *The Roman republican coinage in Dobrudja*, Coins from Roman sites and collections of Roman coins from Romania, X, ed. Cristian Găzdac, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2006, 184 p.

Prin publicarea volumului de față, Gabriel Talmațchi încununează o serie de articole, mai vechi sau mai noi, dedicate descoperirilor de monede romane republicane din Dobrogea, dintre care amintim: *Noi denari romani republicani descoperiți în Dobrogea*, Pontica, 31, 1998, p. 271-286; *Aspecte ale prezenței monedelor grecești, dacice și republicane în Dobrogea*, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, 18, 2001, p. 44-49; *Date noi privind descoperirile de denari romani republicani*, Ialomița, 4, 2003-2004, p. 315-322.

Lucrarea conține un capitol dedicat interpretării istorice și numismatice a materialului (p. 11-23), un repertoriu al tezaurelor descoperite în Dobrogea (p. 24-29), un repertoriu al descoperirilor izolate (p. 30-40) și bibliografia (p. 41-51). Pe lângă acestea, notăm cele trei hărți dedicate descoperirilor de tezaure (p. 52-53), descoperirilor izolate (p. 54-55) și, în fine, tezaurelor de epocă imperială care conțin și piese republicane (p. 56-57). Nu lipsesc tabelele dedicate tezaurelor republicane (p. 61-91), tezaurelor cu emisiuni republicane și imperiale (p. 92-146) și ale descoperirilor izolate (p. 147-183). La final sunt două tabele dedicate tezaurelor republicane (p. 182-183) și mixte, republicane și imperiale (p. 184).

În partea *The Roman republican coinage in Dobrudja*, autorul analizează materialul descoperit până acum. Sunt interpretate un număr de 22 de tezaure (numerotate 1-21; cele două tezaure descoperite în Tulcea sunt numerotate 21a respectiv 21b) și 220 de piese izolate (emise într-o perioadă de 180 de ani), majoritatea lor publicate, dar și piese inedite. Toate monedele sunt de argint (denari); ca excepție notăm o piesă de bronz, fără loc de descoperire precizat.

Descoperirile monetare nu sunt răspândite în spațiul dobrogean în mod uniform. Sunt întâlnite în special în zona de coastă, în proporție de 49,32%, urmată de zona malului drept al Dunării, cu 31,08%, și interiorul regiunii, cu numai 19,60% (p. 13). Nordul Dobrogei pare ocolit de o circulație intensă, dar credem că este nevoie de un număr mai mare de descoperiri pentru a confirma această ipoteză. Piesele pătrund prin sud sau sud-vest (p. 14) până în prima jumătate a secolului I î.Hr., când ajung aici în special de-a lungul Dunării.

Autorul propune o nouă periodizare a pătrunderii denarului roman în Dobrogea, în trei mari etape — 211-101 î.Hr., 100-51 î.Hr. și 50-32/31 î.Chr. (p. 13), spre deosebire de cea propusă de R. Ocheșeanu și Gh. Papuc pe baza tezaurelor de la Garvăn și Viile (*Un tezaur de denari din epoca lui Augustus descoperit în Dobrogea*, BSNR, 76-70, 1983-1985, p. 127-141), care împărțeau perioada în 18 etape.

Pentru secolele III-II, pătrunderea pieselor este relativ uniformă, fără a putea preciza unele perioade de creștere sau descreștere a intrării pe piața dobrogeană a pieselor romane.

O pătrundere masivă se constată, atât în descoperiri izolate cât și în tezaure, în deceniile 2 și 3 ale primului secol î.Hr. Este posibil ca aceste piese să ajungă aici între campania lui Lucullus și revolta împotriva lui Hybrida, pe fondul unei prezențe romane active în zonă. După această perioadă, are loc o scădere a pătrunderii de piese republicane, pusă de autor pe seama atacului lui Burebista. Scăderea e dovedită de absența totală a pieselor emise în intervalul 55-49 î.Hr., urmată de o pătrundere timidă pentru următoarele două decenii. Nu ar trebui exclusă, ca posibilă explicație pentru această scădere, ruperea legăturilor cu Roma în urma răscoalei împotriva lui Hybrida, dar nici concentrarea efortului financiar al republicii spre Gallia sau problemele de ordin intern din această perioadă (R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, *op.cit.*, p. 138). O nouă perioadă de pătrundere masivă începe după anii 28/27 î.Hr. când, pe fondul unui control roman direct, apar aici piese emise de Marcus Antonius pentru legiuni, piese net inferioare denarilor republicani din punctul de vedere al calității metalului și al greutateii. Tot acum încep să apară piese emise de Augustus.

Piese republicane domină piața monetară și în secolul I d.Hr. Denarii emiși de Marcus Antonius au un rol dominat pe piață, ei fiind întâlniți în tezaurele îngropate în secolul I d.Hr. în proporții de 22-75% (p. 19) și chiar și după această perioadă, până la sfârșitul secolului al II-lea d.Hr., dar în proporție mai mică, fiind mai degrabă o prezență sporadică.

Imitațiile de denari sunt rare în Dobrogea. Autorul semnalează trei în descoperiri izolate și câteva în tezaure; piesele sunt ușor de identificat după stilul neglijent. Dobrogea se integrează astfel destul de timid, consideră autorul, unui fenomen întâlnit și în Muntenia și Oltenia (p. 21). Sunt imitații locale sau produse în altă regiune și aduse aici? Reflectă o nevoie de masă monetară a pieței sau sunt doar un motiv de câștig ilicit? E greu de precizat în acest moment.

În capitolul următor, autorul prezintă toate tezaurele cu piese republicane descoperite în zonă. Sunt 21 de asemenea depozite, republicane sau imperiale, dintre care 6 provenind din Bulgaria (autorul nu s-a limitat la teritoriul actual al României). O parte dintre aceste descoperiri au fost prezentate și în relativ recentul volum dedicat tezaurelor anterioare domniei lui Traian din România (Delia Moisil, G. Depeyrot *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie*, Wetteren, 2003). Pentru fiecare este indicată o bibliografie exhaustivă. Nu lipsește un comentariu din care aflăm anul descoperirii tezaurului (dacă e cunoscut), contextul în care a fost descoperit, numărul total al pieselor (dacă se cunoaște exact), numărul de piese recuperate, componența lui în mare și un reper cronologic, pe baza celei mai vechi emisiuni și a celei mai recente.

Capitolul următor este dedicat pieselor izolate. Sunt cunoscute 55 de localități, pentru alte piese fiind cunoscut numai faptul că provin din Dobrogea (fie ea de nord, de sud sau de sud-vest). Sunt în total 59, la care mai adăugăm recente descoperiri de la Ulmetum — vezi G. Talmațchi, L. Lungu *Descoperiri monetare inedite din zona Ulmetum. Considerații asupra circulației monetare în Pontica* 39, 2007, p. 381-414. Pentru fiecare este indicată bibliografia și o scurtă descriere a condițiilor de descoperire.

La sfârșit se află o serie de tabele în care fiecare piesă e prezentată cu toate datele necesare, în măsura în care au fost accesibile autorului. Trimiterile sunt făcute la cataloagul lui M. Crawford pentru piesele republicane și la seria BMC pentru piesele imperiale. Pentru piesele imperiale din tezaurele din I d.Hr., considerăm că ar fi fost necesar, pentru toate piesele, și o trimitere la volumul lui C.H.V. Sutherland, *Roman Imperial Coinage*, I, ediția a doua, Londra, 1984.

Pe alocuri sunt mici erori care au scăpat corecturii; spre exemplu, la p. 158, n. 8, referitor la un denar emis de M. Antonius pentru legiuni descoperit la Histria, trimiterea corectă este la numărul 1011, nu 10011 din *Histria III*.

The Roman republican coinage in Dobrudja este o lucrare cu certitudine utilă oricărui cercetător aplecat asupra problemelor de numismatică ale zonei.

Ștefan Vasiliță

SILVIU ISTRATE PURECE, *Tezaurul de la Stănești*, Bibliotheca Septemcastrensis, IX, Editura Economică, București, 2005, 221 p.

Tezaurul de la Stănești, jud. Vâlcea a fost descoperit în anul 1994, dar informații despre această descoperire au fost strânse abia în cursul anului 1996. Tezaurul prezintă un interes aparte datorat faptului că e doar al treilea tezaur a cărui ultimă emisiune este datată în timpul domniei lui Valerian.

Cartea debutează cu cuvânt înainte și o introducere, din care aflăm de dorința conducerii Muzeului Județean Vâlcea de a prelucra patrimoniul numismatic aflat în custodia acestei instituții, inițiativă ce merită felicitările noastre. Publicarea acestui tezaur se înscrie în cadrul proiectului.

Condițiile de descoperire (p. 11-12) sunt redată în detaliu, pornind de la procesul verbal ce cuprinde datele investigației. Tezaurul a fost descoperit în primăvara anului 1994, pe raza satului Stănești, mai exact pe proprietatea săteanului Popescu Ilie, situată în Lunca Cernei; era depozitat într-un ulcior. După descoperire, monedele au fost împărțite între săteni, într-un caz încercându-se scoaterea unui lot peste hotare. Recuperarea monedelor s-a făcut

în anul 1996; un lot de 779 de piese a ajuns la Muzeul Județean Vâlcea, un lot de 344 de monede a ajuns la Muzeul Județean Giurgiu (fiind vorba de lotul recuperat în momentul în care se încerca trecerea acestuia peste hotare), iar 4 exemplare se află în custodia autorului. În total sunt 1127 de monede, denari și antoninieni, care se pare ca formează majoritatea, dacă nu chiar totalul monedelor aparținând acestui tezaur.

În continuare (p. 13-14) este descris vasul în care a fost depozitat tezaurul, aflat în colecțiile Muzeului Județean Vâlcea.

Urmează prezentarea structurii tezaurului (p.15-18). Datele statistice sunt calculate având în vedere toate cele trei loturi monetare. Cea mai veche monedă aparține domniei lui Hadrian, iar ultima se situează în vremea lui Valerian. Monedele din perioada 117-193 sunt puține, 11 în total. O creștere spectaculoasă este înregistrată în timpul domniei lui Septimius Severus. Urmează o scădere în timpul domniilor lui Caracalla și Macrinus. Un număr mare de monede aparțin domniilor lui Elagabal (220) și Severus Alexander (347). După o nouă scădere, corespunzând domniilor din perioada 235-238, se observă o nouă creștere spectaculoasă a emisiunilor împăraților din perioada 238-249, anume Gordian al III-lea (249) și Philippus Arabs (134). Acumularea se încheie cu un număr de 21 de emisiuni aparținând domniei lui Traianus Decius și câte o emisiune aparținând lui Trebonianus Gallus și lui Valerian.

Tezaurul se compune din denari (734 de piese, 65,13%) și antoninieni (393 de piese, 34,87%). Pentru domniile lui Elagabal, Balbinus și Gordian al III-lea, întâlnim ambele categorii (p. 18-19). Majoritatea emisiunilor au fost bătute la Roma (1011 exemplare, reprezentând 89,71% din total). Urmează atelierul din Antiochia, cu 86 de monede, reprezentând 7,62% din total. Mai sunt reprezentate atelierul din Emessa, Laodicea ad Mare, Mediolanum și Viminacium. Pentru această ultimă emisiune, din timpul lui Valerian, trimiterea s-a făcut la catalogul RIC V/1, autorul amintind și opinia conform căreia este vorba de o emisiune a atelierului din Antiochia. Monedele aparținând monetărilor orientale apar după epoca Severilor (p. 19-20).

Analiza metrologică analizează evoluția greutateii și a diametrului monedelor, atât pentru denari cât și pentru antoninieni. Pentru denari, se confirmă faptul că începând cu domnia lui Septimius Severus, pastila monetară devine mai mică în diametru dar mai groasă, în timp ce greutatea e constantă, chiar cu o sensibilă creștere față de emisiunile anterioare (vezi graficul 6). O situație opusă se întâlnește în cazul antoninienilor, când scăderea diametrului e legată de scăderea greutateii (p. 20-23).

Gradul de uzură al monedelor e destul de apreciabil pentru emisiunile datând dinainte de domnia lui Septimius Severus, acest fapt fiind interpretat ca o dovadă a circulației îndelungate. Majoritatea emisiunilor, însă, au o stare de conservare bună (p. 22-23).

Valoarea tezaurului este discutabilă, ținând cont de faptul că pentru mijlocul secolului al III-lea e.n. nu sunt date suficiente pentru a stabili relația între diverse specii monetare sau informații legate de evoluția prețurilor în această epocă dominată de tendințele inflaționiste. După sistemul de calcul bazat pe reforma lui Augustus, și aflat în vigoare încă în secolul al II-lea e.n., tezaurul de la Stănești se ridică la o valoare de 1520 de denari, adică 6080 de sesterti. Dacă considerăm această cifră corectă, valoarea totală ar reprezenta solda pe 6,75 ani a unui pedes dintr-o cohortă sau pe 3,37 ani a unui eques dintr-o ala. Autorul ia în calcul și tendințele inflaționiste, pornind de la o devalorizare de 100%, situație în care valoarea totală este mult mai mică. Pe ansamblu însă, este o importanță acumulare de monedă (p. 24-25).

În privința particularităților unor emisiuni, formulăm o sugestie referitoare la emisiunea nr. 52 (denar, Septimius Severus), care nu a fost identificată. Conform indicațiilor autorului, personajul de pe revers, o divinitate masculină, ține în mâna stângă un sceptru, iar în mâna dreaptă un obiect neidentificat. Ilustrația mult mărită (p. 178, nr. 52), permite să observăm că este vorba de o emisiune reprezentându-l pe Bacchus (Liber Pater), ținând un thyrsus în mâna stângă și oenochoe în mâna dreaptă. Legenda de pe revers se citește, după autor [I]ONRO-PATRI, dar se vede mai degrabă [L]IBERO-P[A]TRI. Partea inferioară a literei B pare un O, din cauza execuției neîngrijite. Aceste piese sunt emise de monetaria din Roma, conform literaturii mai vechi (RIC, IV, 1, nr. 27A, 32, 44, 112 a) dar observația autorului, conform căreia emisiunea în cauză provine dintr-o monetărie orientală, e îndreptățită de ultimele cercetări în domeniu (p. 25-26).

Este urmărită frecvența anumitor tipuri monetare mai des întâlnite în componența acestui tezaur, precum emisiuni de tip RIC, IV/III, 86, Gordian al III-lea (p. 26-27), cu o comparație cu tezaurul de la Olteni, jud. Vâlcea, care se încheie tot cu o monedă emisă de Valerian (p. 27-29).

Comentariul se încheie cu metodologia folosită la întocmirea catalogului de monede (p. 29-30) și cu discuția privind importanța istorică a tezaurului (p. 31-33). Cum ultima monedă este datată în timpul domniei lui Valerian, mai exact în 254-255, ne aflăm în fața unui tezaur cu puține analogii în spațiul provinciei Dacia. Sunt cunoscute doar două astfel de depozite, descoperite pe raza comunei Goleş, jud. Caraș-Severin, și la Olteni, jud Vâlcea. Autorul înclină „spre a lega îngroparea tezaurului de complexul de evenimente, fără precedent, ce s-a născut în imperiu după căderea în captivitatea persană a lui Valerianus la Edessa în iulie 260“ (p. 32).

Urmează catalogul monedelor, cuprinzând monedele aflate în colecțiile Muzeului Județean Vâlcea și în custodia autorului (în total 783 de exemplare, p. 34-142). Monedele sunt descrise detaliat, cu reconstituirea legendelor incomplete din cauza tocirii sau a baterii defectuoase. Câteva exemplare sunt suberate, precum cel de la p. 36, nr. 19, sau p. 128, nr. 686.

O listă a abrevierilor (p. 143-144), un rezumat în limba engleză (p. 145-153), o serie de planșe, tabele și grafice care susțin analiza monedelor (p. 155-177) și ilustrația lor completă (p. 178-179, pentru emisiunile hibride sau cu particularități, cu imagini mult mărite, și în continuare, până la p. 221, pentru toate monedele) încheie volumul.

Sunt unele imperfecțiuni minore în aparatul critic, de redactare sau de machetare; spre exemplu, la p. 45, moneda nr. 75, se va citi PONTIF, nu PONTIFD. Aceste erori nu afectează valoarea științifică a cărții.

Volumul dedicat tezaurului de la Stănești este rezultatul unui efort meritoriu, iar cercetătorii care au în vedere circulația monetară în Dacia, în special pentru deceniile premergătoare retragerii romane, îl vor folosi cu siguranță ca lucrare de referință.

Ștefan Vasiliță

MIHAI DIMA, DAN ELEFTERESCU, *Monnaies de Durostorum-Ostrov (4e siècle av. J.-C.-6e siècle ap. J.-C.)*, Collection Moneta, 88, Moneta, Wetteren, 2009, 233 p., 37 pl.

Descoperiri monetare de la Durostorum se află în colecțiile mai multor muzee și instituții de cercetare, atât din România cât și din Bulgaria. Explicația acestei situații este dată de geografia și istoria recentă a regiunii. Astfel, o parte a sitului se găsește pe malul bulgăresc Dunării, sub orașul modern Silistra, iar altă parte se află în România, pe raza localității Ostrov, jud. Constanța. Una dintre cele mai importante colecții de monede provenite de la Durostorum este deținută de Muzeul Dunării de Jos din Călărași, colecție care face obiectul volumului publicat de Mihai Dima și Dan Elefterescu (în total 1548 de piese). Majoritatea monedelor au fost descoperite în punctul „Ferma 4“ de către Dan Elefterescu, cu ocazia verificărilor în teren, iar celelalte au fost recuperate de alte persoane sau provin din săpături arheologice.

Din cuvântul înainte, semnat de Eugen Nicolae (p. 3-4), aflăm că lucrarea a fost realizată în cadrul pregătirii tezei de doctorat despre circulația monetară la Durostorum, încredințată de regretatul Gh. Poenaru Bordea lui Mihai Dima, și a văzut lumina tiparului prin programul susținut de Groupement de Recherche Européen «Trouvailles monétaires», care include instituții din Franța, Republica Moldova, Polonia, România și Slovenia. Urmează o scurtă introducere în care autorii prezintă câteva considerații istorice asupra așezării, a cărei dezvoltare e legată de prezența legiunii a XI-a Claudia, precum și situația specifică a materialului numismatic descoperit pe raza așezării urbane și a necropolei (p. 5-8). Săpăturile arheologice au dus la descoperirea unui număr mare de monede, care se adaugă unor colecții importante formate în epoca interbelică, precum colecția Pericle Papahagi, moment în care Silistra aparținea României.

Materialul numismatic este bogat și variat. Cronologic, primele monede aparțin epocii de dinainte de stăpânirea romană. E vorba de o emisiune celtică, o drahmă emisă de Histria, o emisiune de bronz de tip Filip al II-lea, o emisiune de bronz din Egipt, de epocă ptolemaică, precum și doi denari republicani. Majoritatea monedelor sunt însă monede romane imperiale, din epoca Principatului și a Dominatului. Lotul de monede este împărțit și analizat pe perioade istorice.

Perioada I, adică a domniilor împăraților Augustus-Commodus (p. 9-14), începe cu o monedă emisă de Augustus. Majoritatea monedelor din această perioadă sunt imperiale, dar un număr important dintre acestea (65 ex., 26,97%)

sunt emisiuni provinciale. În cadrul acestei perioade, remarcăm faptul că domnia lui Hadrian (117-138) este reprezentată de un număr important de monede (39, dintre care 34 imperiale), în sensibilă creștere față de perioada anterioară. Sub domnia urmașului acestuia, Antoninus Pius, numărul de monede descoperite este mai mare, anume 88 de monede, dintre care 77 imperiale. Este perioada în care este atestată o așezare de tip canabae, care primește gentiliciul imperial Aeliae.

O scădere dramatică a numărului de monede se înregistrează în intervalul de timp care corespunde domniei lui Marcus Aurelius (161-180). În total, doar 12 exemplare datează din timpul acestei domnii, opt fiind imperiale iar patru provinciale. Situația pare ciudată, dacă ținem cont de faptul că acum așezarea e ridicată la rangul de municipium. Pentru domnia lui Commodus, situația se menține, autorii remarcând și faptul că majoritatea emisiunilor sunt provinciale, 22 dintr-un total de 23.

Perioada a II-a începe cu domnia lui Pertinax și se termină cu domnia lui Valerian I (p. 14-25). O serie de caracteristici ale perioadei trebuie subliniate. În primul rând, monedele de bronz imperiale sunt înlocuite cu monede provinciale, provenite în special din atelierele Moesiei Inferior (p. 14-20). O altă caracteristică este prezența în număr mare a imitațiilor turnate (p. 20-25).

Pentru emisiunile oficiale, se constată o creștere a numărului acestora în timpul domniei lui Septimius Severus (p. 15-17). Este de remarcat faptul că din totalul de 223 de monede, doar nouă (denari) provin din atelierele imperiale. Restul emisiunilor provin din atelierele Moesiei Inferior, deși sunt întânite și emisiuni din Tracia și Bithynia, într-o pondere mai mică. Dintre orașele Moesiei Inferior (cu precizarea că dintr-un total de șapte orașe care emit monedă în timpul lui Septimius Severus, patru sunt reprezentate în acest lot), cel mai bine reprezentat oraș este Nicopolis ad Istrum, cu 165 de exemplare din totalul de 214 emisiuni provinciale. Majoritatea monedelor sunt de valoare mică (assarion).

Începând cu domnia lui Caracalla, numărul monedelor scade. Doar 12 monede datează din perioada 211-217, majoritatea fiind emisiuni provinciale. În timpul succesorului acestuia, Macrinus, nu există nici o emisiune imperială, doar monede de bronz provinciale. În schimb, în timpul domniei lui Elagabal (p. 18-19), se constată o creștere a numărului de monede. Astfel, sunt înregistrate 38 de exemplare, dintre care șapte imperiale. Raportul monede/an este de valoare mare, comparativ cu cel al succesorului acestuia, Severus Alexander, deși acesta din urmă are o domnie mai lungă (222-235). Un număr mic de monede datează din timpul domniei lui Gordian al III-lea, în timp ce din epoca lui Filip Arabul se întâlnește o singură emisiune.

Cum majoritatea monetărilor provinciale din Moesia își încheie activitatea în timpul acestui împărat, este interesant de urmărit situația din perioada imediat următoare. Astfel, pentru perioada Traianus Decius-Valerian nu se înregistrează decât două monede pentru trei subperioade. Nici o monedă din timpul domniei lui Trebonianus Gallus (251-253) nu a fost descoperită.

În privința emisiunilor turnate, literatura de specialitate menționează foarte rar această categorie de monede, și nu puține au fost cazurile în care exemplarele turnate au fost confundate cu emisiunile oficiale.

Numărul de monede turnate este mare, însă pentru perioada Augustus-Commodus sunt înregistrate doar 14. Perioada Septimius Severus-Valerian este reprezentată de 342 de piese, iar cele mai bine reprezentate domnii sunt cea a lui Septimius Severus, cu 63 de monede, și a lui Elagabal, cu 155 de monede. Din total, 17 imită monedele imperiale, în timp ce restul au ca model emisiuni provinciale. Se constată că monedele turnate au drept model emisiuni întâlnite în circulația monetară.

Perioada a III-a, corespunzând domniilor de la Gallienus la Dioclețian (până la reforma monetară din 294), este reprezentată de 27 de monede de bilon, toate imperiale (p. 25-26). Emisiunile din subperioada 260-274 (înainte de reforma lui Aurelian) sunt puține: doar 11 monede, între care un antoninian emis de Gallienus, trei de către Claudius II și șapte de Aurelian. În intervalul dintre reforma lui Aurelian și cea a lui Dioclețian se constată o creștere sensibilă a numărului de monede descoperite.

Perioada a IV-a începe cu reforma lui Dioclețian din 294 și se încheie la reforma lui Anastasius din 498 (p. 27-32). Împărțită în 24 subperioade, perioada a IV-a este analizată comparând situația de la Durostorum cu cea a altor orașe din zonă. Se remarcă scăderea dramatică din anii 378-383, de pus pe seama atacurilor gotice și situației generale din părțile de est ale Imperiului Roman, de după bătălia de la Adrianopol. Observăm și o scădere dramatică a numărului de monede din intervalul 408-494: doar 15 emisiuni, dintre care 14 sunt emise în intervalul 408-450

și doar una între 450 și 494. Numărul descoperirilor de monede aparținând acestui interval de timp este de 377, dintre care 340 au putut fi identificate cu suficiente date.

Pentru emisiunile bizantine (p. 32), sunt înregistrate 18 exemplare aparținând domniilor din intervalul Iustin-Iustin al II-lea.

După abrevieri (p. 34-37), urmează catalogul celor 1548 de monede (p. 39-231), între care remarcăm trei depozite monetare descoperite în cursul cercetărilor arheologice (p. 138-141). În final, remarcăm condițiile grafice de calitate ale volumului.

Lucrarea este una dintre puținele monografii numismatice dedicate unui sit arheologic apărute în ultimul timp. Ea va fi urmată, după cum suntem informați în prefață, de publicarea de către Mihai Dima a unui volum despre circulația monetară la Durostorum, care va include partea corespunzătoare din colecția Papahagi și alte fonduri. Sperăm că el va fi publicat cât mai curând și la același înalt nivel ca lucrarea de față, care va rămâne o operă de referință pentru cercetătorii preocupați de circulația monetară în provinciile dunărene, în special în timpul Principatului.

Ștefan Vasiliță